

POSTANOWIENIE

Dnia 28 sierpnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 sierpnia 2019 r.,

skargi P. N.

o stwierdzenie niezgodności z prawem

prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 1 września 2016 r., sygn. akt II Ca (...),

wydanego w sprawie z powództwa P. N.

przeciwko K. P.

o zapłatę,

1) odrzuca skargę

2) przyznaje adwokat K. S. od Skarbu Państwa Sądowi Okręgowego w K. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł wraz z należnym podatkiem od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi w postępowaniu ze skargi.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2016 r. (sygn. akt I C (...)) Sąd Rejonowy w O.. oddalił powództwo P. N. wniesione przeciwko K. P. o zapłatę (ochronę dóbr osobistych) oraz orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z dnia 1 września 2016 r. (sygn. akt II Ca (...)) Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację powoda.

Od orzeczenia sądu drugiej instancji powód wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, zarzucając naruszenie art. 23 k.c. oraz twierdząc, że zaskarżony wyrok jest niezgodny z art. 68 Konstytucji RP.

Jednocześnie powód w skardze oświadczył, że zaskarżony wyrok nie podlega wzruszeniu w drodze innych środków prawnych. Ponadto powód podniósł, że w przedmiotowej sprawie z uwagi na naruszenie podstawowych zasad konstytucyjnych oraz praw człowieka i obywatela jego skarga winna zostać przyjęta do rozpoznania. Wskazał także, że nie skorzystał z przysługującego mu środka prawnego w postaci złożenia skargi kasacyjnej od zaskarżonego wyroku z przyczyn od niego niezawinionych, albowiem przebywał w Areszcie Śledczym i nie miał wiedzy o możliwości zaskarżenia wyroku skargą kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku - pomijając inne ograniczenia - jest dopuszczalna tylko wtedy, gdy zmiana lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe (art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c.). Wymaganie to wynika z przyjętego przez prawodawcę założenia, że odpowiedzialność majątkowa Skarbu Państwa przewidziana w art. 77 Konstytucji i art. 417¹ § 2 k.c. może wchodzić w grę tylko wtedy, gdy strona poszkodowana uczyniła wszystko co możliwe, aby nie dopuścić do powstania szkody.

Inaczej mówiąc, obowiązkiem strony jest wykorzystanie wszystkich istniejących w systemie środków prawnych i dopiero ich bezskuteczność lub brak

może - w wypadku wystąpienia szkody - uzasadniać odpowiedzialność państwa. Pogląd ten odpowiada również tezie, że państwo demokratyczne, o rozwiniętym pierwiastku obywatelskim, musi wymagać od członków wspólnoty dbania o swoje prawne interesy i korzystania z dostarczanych przez prawo środków, w tym oczywiście środków zaskarżenia.

Wymaga podkreślenia, że należy odróżniać niemożność zmiany lub uchylecia prawomocnego orzeczenia w drodze innych środków prawnych, co stanowi przesłankę dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, od wiążącego się z tą przesłanką wymagania skargi w postaci wykazania niemożności wzruszenia zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych, które stanowi jej element konstrukcyjny (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.).

Odrzucenie skargi następuje w obu powyższych przypadkach, z tym że niemożność zmiany lub uchylecia zaskarżonego prawomocnego wyroku w drodze innych środków prawnych - jako przesłanka dopuszczalności skargi musi istnieć zarówno w przeszłości, jak i w chwili oceny dopuszczalności skargi, co wprost wynika z art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c. oraz z art. 424⁸ § 2 k.p.c., który stanowi, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem podlega odrzuceniu, jeżeli zmiana zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych była lub jest możliwa.

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm.; dalej: „u.S.N.”) weszła w życie 3 kwietnia 2018 r. i wprowadziła do systemu prawnego instytucję skargi nadzwyczajnej, która może być wniesiona w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia, zaś w okresie 3 lat od dnia wejścia jej w życie może służyć podważaniu prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed 3 kwietnia 2018 r. (por. art. 89 § 1 i 3 oraz art. 115 § 1). Jest to więc instrument prawny pozwalający na uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie. W następstwie uwzględnienia skargi nadzwyczajnej może dojść do zmiany lub uchylecia zaskarżonego prawomocnego orzeczenia (art. 91 § 1), ewentualnie, w określonych wypadkach, do stwierdzenia, że wydania tego orzeczenia nastąpiło z naruszeniem prawa (art. 89 § 4 i art. 115 § 2).

Ustawa o Sądzie Najwyższym nie uchyliła przepisów kodeksu postępowania cywilnego regulujących skargę na niezgodność z prawem prawomocnego wyroku. Ponadto Ustawa ta nie zawiera nie tylko przepisów intertemporalnych, dotyczących skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionych przed 3 kwietnia 2018 r., ale także przepisów regulujących wzajemny stosunek obu nadzwyczajnych środków procesowych wzruszenia prawomocnych orzeczeń, w tym w odniesieniu do skarg na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia, wniesionych 3 kwietnia 2018 r., bądź po tej dacie.

Wprowadzenie skargi nadzwyczajnej ma duże znaczenie dla oceny dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Dotyczy to nie tylko orzeczeń, które uprawomocniły się w dniu 3 kwietnia 2018 r. lub po tym dniu, lecz także orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem 3 kwietnia 2018 r. Skoro wprowadzono dodatkową, nieprzewidzianą wcześniej, gwarancję zgodności z prawem orzeczeń sądowych, otwierając drogę do zmiany lub uchylenie wadliwego orzeczenia poza trybem skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie, to skorzystanie z niej - na równi ze skorzystaniem ze skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie - musi wyprzedzać dochodzenie ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Gwarancja ta zakłada możliwość usunięcia źródła szkody w postaci wydania orzeczenia, co może uczynić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa bezprzedmiotową.

Oceny tej nie zmienia okoliczność, że wyłączna legitymacja do wniesienia skargi nadzwyczajnej przysługuje podmiotom określonym w art. 89 § 2 u.SN, a w odniesieniu do orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem 3 kwietnia 2018 r. - podmiotom określonym w art. 115 § 1a u.SN. Strona nie może wprawdzie wnieść skargi nadzwyczajnej samodzielnie, jednak może zwrócić się do legitymowanego podmiotu o jej wniesienie (por. w odniesieniu do Prokuratora Generalnego § 335a - 335m rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1206). Wystąpienie do uprawnionego podmiotu nie obliguje go do wniesienia skargi, aktywność ta jest jednak nieodzowna, gdyż strona czyni w ten sposób zadość wymaganiu wykorzystania wszelkich dostępnych dla niej prawnych

mechanizmów służących wzruszeniu prawomocnego orzeczenia, co warunkuje dopuszczalność skargi o stwierdzenie jego niezgodności z prawem i uruchomienie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Negatywna ocena podmiotu uprawnionego do wniesienia skargi nadzwyczajnej i wynikająca z niej obiektywna niemożność - z punktu widzenia strony - uchylecia lub zmiany prawomocnego orzeczenia w drodze skargi nadzwyczajnej, otwiera drogę do żądania stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

W okolicznościach sprawy oznacza to, że wniesiona przez powoda skarga jest niedopuszczalna i jako taka podlega odrzuceniu (art. 424⁸ § 2 k.p.c.).

Ponadto przypomnieć należy, że skarga o stwierdzenie niezgodności prawomocnego wyroku z prawem w części określającej jej istotę (jej treść), w której należy wykazać, że spełnia warunki przewidziane w art. 424⁵ § 1 k.p.c., powinna zawierać między innymi „wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe” (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.). Takie ujęcie tego warunku skargi oznacza, że skarżący obciąża obowiązek przedstawienia analizy prawnej przepisów dotyczących środków prawnych, których zastosowanie - w odniesieniu do zaskarżonego orzeczenia - jest niedopuszczalne lub z innych przyczyn na pewno nie mogłoby odnieść skutku. Skarżący powinien zatem wykazać, powołując odpowiednie przepisy, że od zaskarżonego orzeczenia nie przysługuje środek prawny, przy pomocy którego mogłoby nastąpić wzruszenie zaskarżonego orzeczenia. Skarga powoda nie wypełnia obowiązku nałożonego w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. co także stanowi podstawę do jej odrzucenia (art. 424⁸ § 1 k.p.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku orzeczono na podstawie § 2 pkt 1 w zw. z § 16 ust. 5 pkt 2 i § 8 pkt 6 oraz § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (tekst jedn.: Dz.U. z 2019, poz. 18).

jw